

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง ผลการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่
เกี่ยวข้อง ซึ่งนำเสนอตามลำดับต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษา
2. ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. กระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 บทบาทหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 4.2 บทบาทหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
 - 4.3 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา
 - 4.4 บทบาทหน้าที่และภารกิจของครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษา
 - 4.5 บทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองและชุมชน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษา

1. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษา

ปัจจุบันสถานศึกษาทุกแห่งมีฐานะเป็นนิติบุคคล ซึ่งการเป็นนิติบุคคลของ
สถานศึกษาเกิดขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ มาตรา 35
สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามมาตรา 34 (2) เฉพาะที่เป็นโรงเรียนมีฐานะเป็นนิติบุคคล
การเป็นนิติบุคคลของสถานศึกษาดังกล่าวนอกจากนี้สถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย
ระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ยังมีลักษณะนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่ง
และพาณิชย์ กฎหมายมหาชนและกฎหมายเอกชน ด้วยเหตุนี้สถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลจะต้องมี
สิทธิและหน้าที่และมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายดังกล่าว ทั้งการบริหารงานวิชาการ การบริหาร
งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไป สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษที่ได้รับสถานภาพเป็นนิติบุคคลโดยบัญญัติในมาตรา 35 แห่ง
ระเบียบพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษา พ.ศ. 2546 จึงมีวัตถุประสงค์ให้

สถานศึกษา มีลักษณะการบริหารงาน (กระทรวงศึกษาธิการ 2547 : 11) ดังนี้

1) เพื่อให้สถานศึกษาจัดการศึกษาอย่างเป็นอิสระ คล่องตัว ให้สามารถบริหารจัดการศึกษาได้สะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพตามหลักการกระจายอำนาจ และการบริหารที่ใช้ในโรงเรียนเป็นฐาน

2) เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นอย่างมีความสุข

2. ขอบข่ายและภารกิจการบริหารและจัดการศึกษาของสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 32) ได้กำหนดขอบข่ายและภารกิจการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเป็นคนดีคนเก่งและมีความสุข ซึ่งมีหลักการปฏิบัติว่า นอกจากการกำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบให้ถือปฏิบัติแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการหรือบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management) และหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) ที่ยึดทั้งหลักนิติธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่า เป็นเครื่องมือในการนำวิสัยทัศน์และนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การบริหารงานสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล มีขอบข่ายและภารกิจการบริหารและจัดการสถานศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการบริหารวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุดด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็บบังคับสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้งการวัดบั้งจับเกี่ยวหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีขอบข่ายและภารกิจการบริหารและจัดการ 12 ด้าน ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547 : 33)

2.1.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

2.1.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

2.1.3 การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน

- 2.1.4 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 2.1.5 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- 2.1.6 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
- 2.1.7 การนิเทศการศึกษา
- 2.1.8 การแนะแนวการศึกษา
- 2.1.9 การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
- 2.1.10 การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
- 2.1.11 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา
- 2.1.12 การส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร

หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

2.2 ด้านการบริหารงบประมาณ

การบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษามุ่งเน้นความเป็นอิสระ ในการบริหารจัดการมีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ให้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา รวมทั้งจัดหารายได้จากการบริหารจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้นต่อผู้เรียน โดยมีขอบข่ายและภาระกิจการบริหารและจัดการ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547 : 39)

2.2.1 การจัดทำและเสนอของบประมาณ

- 1) การวิเคราะห์และพัฒนานโยบายทางการศึกษา
- 2) การจัดทำแผนกลยุทธ์หรือแผนพัฒนาการศึกษา
- 3) การวิเคราะห์ความเหมาะสมการเสนอของบประมาณ

2.2.2 การจัดสรรงบประมาณ

- 1) การจัดสรรงบประมาณในสถานศึกษา
- 2) การเบิกจ่ายและการอนุมัติงบประมาณ
- 3) การโอนเงินงบประมาณ

2.2.3 การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลรายงานผลการใช้เงินและผลการ

ดำเนินงาน

- 1) การตรวจสอบติดตามการใช้เงินและผลการดำเนินงาน
 - 2) การประเมินผลการใช้เงินและการดำเนินงาน
- 2.2.4 การระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา
- 1) การจัดทรัพยากร
 - 2) การระดมทรัพยากร

- 3) การจัดการรายได้และผลประโยชน์
- 4) กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา
- 5) กองทุนสวัสดิการเพื่อการศึกษา

2.2.5 การบริหารการเงิน

- 1) การเบิกเงินจากคลัง
- 2) การรับเงิน
- 3) การเก็บรักษาเงิน
- 4) การจ่ายเงิน
- 5) การนำส่งเงิน
- 6) การกันเงินไว้เบิกเหลือมปี

2.2.6 การบริหารบัญชี

- 1) การจัดทำบัญชีการเงิน
- 2) การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน
- 3) การจัดทำและจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

2.2.7 การบริหารพัสดุและสินทรัพย์

- 1) การจัดทำระบบฐานข้อมูลทรัพย์สินของสถานศึกษา
- 2) การจัดหาพัสดุ
- 3) การกำหนดแบบรูปรายการหรือคุณลักษณะเฉพาะและจัดซื้อจัดจ้าง
- 4) การควบคุมดูแล บำรุงรักษา และจำหน่ายพัสดุ

2.3 ด้านการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา เป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัว อีสระภายใต้กฎหมาย ระเบียบ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา มีความรู้ ความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีขอบข่ายและภารกิจการบริหารและจัดการ ดังนี้

(กระทรวงศึกษาธิการ. 2547 : 53)

- 2.3.1 การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง
- 2.2.2 การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง
- 2.3.3 การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ
- 2.3.4 วินัยและการรักษาวินัย

2.3.5 การออกจากราชการ

2.4 ด้านการบริหารทั่วไป

การบริหารงานทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กร เพื่อให้การบริหารงานอื่นๆ บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสาน ส่งเสริมสนับสนุนและการอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีขอบข่ายและภารกิจการบริหารและการจัดการ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ.

2547 : 64)

2.4.1 การดำเนินงานธุรการ

2.4.2 งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.4.3 การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ

2.4.4 การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา

2.4.5 การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร

2.4.6 งานเทคโนโลยีสารสนเทศ

2.4.7 การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณบุคลากรและบริหารทั่วไป

2.4.8 การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม

2.4.9 การจัดทำสำมะโนผู้เรียน

2.4.10 การรับนักเรียน

2.4.11 การส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและ

ตามอัธยาศัย

2.4.12 การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

2.4.13 การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน

2.4.14 การส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน

องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

2.4.15 การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

2.4.16 งานประสานราชการควบคุมภายในหน่วยงาน

2.4.17 การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน

2.4.18 งานบริการสาธารณะ

2.4.19 งานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น

ในการบริหารจัดการศึกษาตามกรอบภารกิจทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหาร วิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ดังกล่าวข้างต้นจะบรรลุผลในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของบุคลากรทุกคน เช่น ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ย่อมส่งผลให้การบริหารกิจการของสถานศึกษาได้รับการกำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพและสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1. ความเป็นมา

กรมสุขภาพจิตได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนทุกคน โดยมุ่งหวังว่านักเรียนจะได้เติบโตอย่างมีคุณภาพรอบด้าน ทั้งด้านสติปัญญา ความสามารถ ด้านคุณธรรมจริยธรรม และด้านการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขในสังคม พร้อมด้วยสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ซึ่งความมุ่งหวังนั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและความพร้อมของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน อีกทั้งมีการประสานงานกับพ่อแม่ผู้ปกครองอย่างใกล้ชิด รวมถึงหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง เพื่อประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และจากการที่สังคมปัจจุบันประสบปัญหาต่างๆ และการมีเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยรวดเร็ว ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตและจิตใจของผู้คนอย่างมากแม้แต่เยาวชนก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน ซึ่งเยาวชนนั้นยังเป็นเด็กวัยเรียนที่ต้องการความดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ต้องการคำแนะนำปรึกษาอย่างมีเทคนิคหรือต้องการความช่วยเหลือเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด โดยมีพ่อแม่ผู้ปกครองเป็นบุคคลสำคัญที่สุดของสถาบันครอบครัวในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีครูทุกคน โดยเฉพาะครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาซึ่งตามหลักการแล้วจะเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด เป็นผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวแทนพ่อแม่ ผู้ปกครอง เมื่อนักเรียนอยู่ที่โรงเรียน กรมสุขภาพจิต จึงได้ร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ จัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมุ่งหวังว่าครูทุกคนสามารถให้ความดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ ทั้งด้านส่งเสริมในส่วนที่ดีของนักเรียน ด้านการป้องกันมิให้ปัญหาเกิดขึ้นหรือลุกลามมากขึ้น โดยเฉพาะเด็กกลุ่มเสี่ยงและสามารถแก้ไขปัญหานักเรียนเบื้องต้นได้ (สำนักพัฒนาสุขภาพจิต, 2546 : ก)

กระทรวงศึกษาธิการ ตระหนักในความจำเป็นเร่งด่วน ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียน ในความรับผิดชอบ จึงได้ประสานความร่วมมือกับกรมสามัญศึกษา กรมวิชาการ และกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข จัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนขึ้นตั้งแต่ปี 2543 เป็นต้น

มา ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดนโยบายให้สถานศึกษาทุกแห่ง
ในสังกัด ดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้นักเรียนทุกคน
ได้รับการดูแลช่วยเหลือจากครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษาอย่างทั่วถึง โดยมีผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงาน
และองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : คำชี้แจง)

การพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา
ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขที่สังคมมุ่งหวังนั้น มีความสำคัญและ
จำเป็น
อย่างยิ่งที่จะต้องปฏิบัติภารกิจในการป้องกัน แก้ไขและพัฒนาเด็ก เพื่อให้สามารถต่อสู้เอาชนะ
ภัยคุกคามเด็กและเยาวชนที่นับวันจะรุนแรงมากขึ้น ด้วยเหตุผลดังนี้

2. ความหมาย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 4) ได้กำหนดความหมายของ
การดูแลช่วยเหลือนักเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไว้ดังนี้

การดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ การส่งเสริม พัฒนา ป้องกันและแก้ไขปัญหาเพื่อให้
นักเรียนได้พัฒนาตามศักยภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง
มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะในการดำรงชีวิตและรอดพ้นจากวิกฤตทั้งปวง

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดูแลนักเรียนอย่างมีขั้นตอน
ที่ชัดเจน สอดคล้องกับการบริหารทั้งระบบของสถานศึกษา โดยอาศัยศักยภาพและความสัมพันธ์
ของนักเรียนที่มีต่อครู รวมทั้งการประสานสัมพันธ์ระหว่างครู ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานและ
องค์กรที่เกี่ยวข้องในการป้องกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

หน่วยศึกษานิเทศก์ (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษากระทรวงศึกษาธิการ.
2544 : 5) ได้นิยามศัพท์สำคัญในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ ดังนี้

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน
อย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูประจำชั้นเป็นบุคลากร
หลัก ในการดำเนินงานดังกล่าวและมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องหรือ
บุคลากรภายนอกรวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมจากโรงเรียน

การดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึงการส่งเสริม การป้องกันและแก้ปัญหา โดยมี
วิธีการและเครื่องมือสำหรับครูประจำชั้นและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนา
ผู้เรียน ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และปลอดภัยจากสารเสพติด แนวคิดหลักในการดำเนินงาน
ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีดังนี้

- 1) มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต

เพียงแต่ใช้เวลาที่แตกต่างกันเนื่องจากความเป็นปัจเจกบุคคลนั่นเอง

2) ความสำเร็จของงาน ต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ทั้งการร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ ของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรของโรงเรียนในทุกระดับ ผู้ปกครอง หรือชุมชน

3. ประโยชน์ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนทุกคน ให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547 : 4)

1) เพื่อให้โรงเรียนมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีกระบวนการ วิธีการ และเครื่องมือที่มีคุณภาพและมีมาตรฐาน สามารถตรวจสอบได้

2. เพื่อส่งเสริมให้ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. เพื่อให้นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือและส่งเสริมพัฒนาเต็มตามศักยภาพ เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ แต่ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการทำงานเป็นทีม ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติและชื่นชมผลงาน เพื่อสร้างสรรค์ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นรูปธรรม และจะก่อประโยชน์ต่อนักเรียนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547 : 8)

1. นักเรียน

1.1 ได้รับการดูแลช่วยเหลือและพัฒนาด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิตและสภาพแวดล้อมทางสังคมอย่างทั่วถึง

1.2 ได้รับการส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน แก้ไขปัญหาทั้งด้านการเรียนรู้และความสามารถพิเศษ

1.3 ได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัว และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

1.4 มีทักษะชีวิตและมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อน ครูและผู้ปกครอง

2. ครู

2.1 ตระหนักและเห็นความสำคัญในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.2 มีเจตคติที่ดีต่อนักเรียน

2.3 มีผลงานสอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษา

2.4 มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู

3. ผู้บริหารโรงเรียน

3.1 รู้ศักยภาพของครูในการขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้

3.2 ได้ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน เพื่อใช้ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนา

คุณภาพของนักเรียน หลักสูตรและคุณภาพการจัดการศึกษา

3.3 มีรูปแบบกระบวนการพัฒนาและการพัฒนาเชิงระบบภายใต้การมีส่วนร่วม

ร่วม

4. ผู้ปกครองชุมชน

4.1 ตระหนักในการมีส่วนร่วมร่วมกับโรงเรียน

4.2 เข้าใจถึงวิธีการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน

4.3 เป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุตรหลาน

4.4 มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตรหลาน เป็นครอบครัวที่เข้มแข็ง

5. โรงเรียน

5.1 มีผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษา

5.2 ได้รับการยอมรับ การสนับสนุนและความร่วมมือจากบุคลากร จาก

ชุมชนและจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง

5.3 มีการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้และเอื้ออาทร

6. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

6.1 พัฒนานวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน

6.2 พัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำงาน การนิเทศติดตามผล / ประเมินผล

และการวิจัยที่เกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

6.3 มีระบบข้อมูลสารสนเทศ ทั้งข้อมูลระดับบุคคลและระดับโรงเรียน

เพื่อพัฒนางานต่อไป

7. ประเทศชาติ

7.1 นักเรียนมีคุณภาพดี มีปัญญาและมีความสุข

7.2 มีการเชื่อมโยงข้อมูลของเยาวชนทุกระดับ

7.3 ลดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน และลดค่าใช้จ่ายของหน่วยงานต่างๆ

7.4 ประชาชนมีคุณภาพ และเป็นกำลังอันสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ

4. กลยุทธ์ความสำเร็จในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ได้รับการส่งเสริม พัฒนา ป้องกันและแก้ไขปัญหาคือ
อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ทั้งผู้บริหาร

ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยกลยุทธ์ที่ประสบความสำเร็จ
 ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547 : 9-12)

4.1 การบริหารเชิงระบบ

การบริหารเชิงระบบในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วยขั้นตอนการ
 ดำเนินงาน 4 ขั้นตอน ดังนี้

4.1.1 การวางแผน (Plan)

เป็นการวางระบบซึ่งเป็นองค์ประกอบแรกที่สำคัญที่สุด จะต้องกำหนด
 ขั้นตอนการดำเนินงานเป็นกระบวนการ แต่ละขั้นตอนมีวิธีการปฏิบัติที่เป็นมาตรฐาน และมีการ
 บันทึกข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน ข้อมูลจากการบันทึกนี้จะนำไปสู่การตรวจสอบประเมินตนเองและให้
 ผู้อื่นตรวจสอบได้ และเป็นสารสนเทศที่สะท้อนให้เห็นคุณภาพตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของ
 ระบบย่อย อันจะส่งผลถึงคุณภาพรวมของโรงเรียนทั้งระบบ

4.1.2 การดำเนินงาน (Do)

เป็นการปฏิบัติงานร่วมกันของทุกคน โดยใช้กระบวนการ วิธีการต่างๆ และ
 การบันทึกผล บุคคลภายในองค์กรที่รับผิดชอบในระบบย่อยต่างๆ จะปฏิบัติและบันทึกผลอย่าง
 ต่อเนื่องและเป็นปัจจุบัน

4.1.3 การตรวจสอบ / ประเมินผล (Check)

เป็นการประเมินตนเอง ร่วมกันประเมินหรือผลัดเปลี่ยนกันประเมินภายใน
 ระหว่างบุคคล หรือระหว่างทีมย่อยในโรงเรียน

4.1.4 การปรับปรุงพัฒนา (Act)

เป็นการนำผลการประเมินมาแก้ไขพัฒนางาน ซึ่งอาจจะแก้ไขพัฒนาในส่วน
 ที่เป็นกระบวนการ วิธีการ ป้องกันหรือการบันทึกให้ดีขึ้น จนระบบคุณภาพหรือวงจรคุณภาพเป็น
 วัฒนธรรมการทำงานขององค์กรอย่างยั่งยืน

4.2 การทำงานเป็นทีม

การดำเนินงานเพื่อให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนบรรลุผลสำเร็จและเป็นไป
 อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องใช้ยุทธวิธีการทำงานร่วมกันเป็นทีมของบุคลากรในสถานศึกษาและนอก
 สถานศึกษาตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการผลักดันและบูรณาการการทำงานเข้าสู่ระบบและ
 พัฒนาบุคลากร สนับสนุนปัจจัยเอื้อต่อการดำเนินงาน ติดตาม ประเมินผล พร้อมทั้งสร้างขวัญ
 และกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ร่วมคิดและร่วมทำไปพร้อมๆกัน
 ตลอดจนแสวงหาแนวทางในการสร้างเครือข่ายผู้ปกครองและชุมชน (กรมสุขภาพจิต, 2546 : 1)

ในการทำงานเป็นทีมเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ
 นั้น ประกอบด้วย 3 ทีม ดังนี้ (กรมสุขภาพจิต, 2546 : 45)

4.2.1 ทีมนำ

ได้แก่คณะผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งจะเป็นผู้วิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน จัดทำแผนกลยุทธ์ ควบคุม กำกับ ติดตามและสนับสนุน เสริมสร้างพลังร่วม (Empowerment) เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4.2.2 ทีมสนับสนุน

เป็นทีมหลักในการสนับสนุนประสานงานด้านวิชาการและอื่นๆ ให้เกิดการสร้างระบบคุณภาพขึ้น ทีมสนับสนุนจะเป็นใครขึ้นอยู่กับพัฒนาระบบว่าจะมีจุดเน้นที่ระบบใด เช่น ทีมสนับสนุนของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หัวหน้าทีมคือ รองผู้อำนวยการสถานศึกษาที่ได้รับมอบหมาย

4.2.3 ทีมทำ

เป็นทีมที่สมาชิกรับผิดชอบการทำงานโดยตรง เช่น ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ ทีมระดับชั้น ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษาจะเป็นผู้รับผิดชอบหน้าที่ในการพัฒนากิจกรรมต่างๆ ให้มีคุณภาพ

4.3 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จะทำให้ได้รับทราบจุดแข็งจุดอ่อนในการดำเนินงานของตน เพื่อให้เกิดแนวทางที่จะพัฒนาให้มีคุณภาพสูงขึ้น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำได้ทั้งภายในโรงเรียน ระหว่างโรงเรียนและนอกโรงเรียน โดยมีบรรยากาศการทำงานที่เป็นกันเอง ไม่ใช่การสั่งการหรือบังคับบัญชา ทำให้ผู้ปฏิบัติงานในแต่ละส่วนเกิดความรู้สึกที่ดี ไม่ต้องกังวลเรื่องการประเมิน ตรวจสอบจากผู้บังคับบัญชา

4.4 การนิเทศติดตามและประเมินผล

การนิเทศติดตามและประเมินผล เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนางาน ซึ่งจะช่วยส่งเสริม สนับสนุน และให้ข้อมูลย้อนกลับที่จะนำไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนางาน การนิเทศติดตามและประเมินผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีคุณภาพ ควรดำเนินการให้เป็นระบบ โดยมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

4.4.1 ขั้นตอนการวางแผน

1) แต่งตั้งคณะกรรมการ

2) กำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ตัวชี้วัด ความสำเร็จ เครื่องมือ และ

วิธีการในการนิเทศติดตามและประเมินผล

3) กำหนดแผนงาน / ปฏิทินการดำเนินงาน

4.4.2 ขั้นตอนการดำเนินงาน ดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

ตามสภาพจริงของสถานการณ์

4.4.3 ขั้นการตรวจสอบ

- 1) ตรวจสอบติดตามการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 2) ประเมินผลการดำเนินงาน วิเคราะห์ผลการตรวจสอบและการจัดทำ

รายงานผลการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.4.4 ขั้นการปรับปรุงและพัฒนางาน นำผลการประเมินมาปรับปรุงและ
ดำเนินการตามแผนใหม่อย่างต่อเนื่อง

กระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานตาม
กระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยครูที่ปรึกษาหรือครูประจำชั้นซึ่งเป็นบุคลากรหลักในการ
ปฏิบัติงานตามขั้นตอนของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่สำคัญ 5 ประการ (สำนักพัฒนา
สุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต. 2546 : 6) ดังแผนภูมิต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ 1 แสดงกระบวนการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา

ที่มา : สำนักพัฒนาสุขภาพจิต, กรมสุขภาพจิต (2546 : 6)

กระบวนการการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่แสดงในแผนภูมินี้เป็นความรับผิดชอบของครูที่ปรึกษาตลอดกระบวนการโดยมีการประสานงานหรือรับการสนับสนุนจากผู้บริหาร ครูที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้ปกครอง ซึ่งมีวิธีการและเครื่องมือ ดังนี้ (สำนักพัฒนาสุขภาพจิต, กรมสุขภาพจิต. 2546 : 7-9)

ตารางที่ 1 แสดงกระบวนการดำเนินงาน วิธีการ และเครื่องมือ ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระบวนการ	วิธีการ	เครื่องมือ
1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 1.1 ด้านความสามารถ 1.1.1 การเรียน 1.1.2 ความสามารถ อื่นๆ 1.2 ด้านสุขภาพ 1.2.1 ร่างกาย 1.2.2 จิตใจ-พฤติกรรม 1.3 ด้านครอบครัว 1.3.1 เศรษฐกิจ 1.3.2 การคุ้มครองนักเรียน 1.4 ด้านอื่นๆ	ศึกษาข้อมูลจาก 1. ระเบียบสะสม 2. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) 3. อื่นๆ เช่น 3.1 แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ (E.Q.) 3.2 การสัมภาษณ์นักเรียน 3.3 การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน 3.4 การเยี่ยมบ้านนักเรียน ฯลฯ	1. ระเบียบสะสม 2. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) 3. อื่นๆ เช่น 3.1 แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ (E.Q.) 3.2 แบบสัมภาษณ์นักเรียน 3.3 แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองและการเยี่ยมบ้านนักเรียน 3.4 แบบบันทึกการตรวจสอบสุขภาพ ฯลฯ
2. การคัดกรองนักเรียน 2.1 กลุ่มปกติ 2.2 กลุ่มเสี่ยง 2.3 กลุ่มมีปัญหา	วิเคราะห์ข้อมูลจาก 1. ระเบียบสะสม 2. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) 3. แหล่งข้อมูลอื่นๆ	1. เกณฑ์การคัดกรองนักเรียน 2. แบบสรุปผลการคัดกรองและช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล 3. แบบสรุปผลการคัดกรองนักเรียน

กระบวนการ	วิธีการ	เครื่องมือ
3. การส่งเสริม (สำหรับนักเรียนทุกกลุ่ม)	ดำเนินการดังต่อไปนี้ 1. จัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) 2. จัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom meeting) หรือ จัดกิจกรรมอื่นๆที่ครูพิจารณา ว่าเหมาะสมในการส่งเสริม นักเรียนให้มีคุณภาพมากขึ้น	1. แนวทางในการจัดกิจกรรม โฮมรูมของโรงเรียน 2. แนวทางการจัดกิจกรรม ประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน ของโรงเรียน 3. แบบบันทึก/สรุปผลการ ดำเนินกิจกรรม 3.1 โฮมรูม 3.2 ประชุมผู้ปกครองชั้น เรียน 3.3 อื่นๆ
4. การป้องกันและแก้ปัญหา (จำเป็นอย่างมากสำหรับ กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา)	ดำเนินการดังต่อไปนี้ 1. ให้การปรึกษาเบื้องต้น 2. ประสานงานกับครูและผู้ เกี่ยวข้องอื่นเพื่อจัดการ กิจกรรมสำหรับการป้องกัน และช่วยเหลือแก้ไขปัญหา ของนักเรียน คือ 2.1 กิจกรรมในห้องเรียน 2.2 กิจกรรมเสริมหลักสูตร 2.3 กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน 2.4 กิจกรรมซ่อมเสริม 2.5 กิจกรรมสื่อสารกับ ผู้ปกครอง	1. แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อ การป้องกันและแก้ไขปัญหา ของนักเรียน 2. แบบบันทึกสรุปผลการ คัดกรองและช่วยเหลือ นักเรียนเป็นรายบุคคล 3. แบบบันทึกรายงานผล การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระบวนการ	วิธีการ	เครื่องมือ
5. การส่งต่อ 5.1 ส่งต่อภายนอก 5.2 ส่งต่อภายใน	1. บันทึกการส่งนักเรียนไปยังครูที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือนักเรียนต่อไป เช่น ครูแนะแนว ฝ่ายปกครอง ครูประจำวิชา ครูพยาบาล เป็นต้น เป็นการส่งต่อภายใน 2. บันทึกการส่งนักเรียนไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก โดยครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการ	1. แบบบันทึกการส่งต่อของโรงเรียน 2. แบบรายงานแจ้งผลการช่วยเหลือนักเรียน

หมายเหตุ โรงเรียนสามารถพิจารณาเลือกใช้วิธีการ และเครื่องมืออื่นๆเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่ระบุ เพื่อ การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นตามความเหมาะสมของสภาพโรงเรียน

1. รายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ดังที่กล่าวมา คือ

- 1.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
- 1.2 การคัดกรองนักเรียน
- 1.3 การส่งเสริมนักเรียน
- 1.4 การป้องกันและการแก้ไขปัญหา
- 1.5 การส่งต่อ

แต่ละองค์ประกอบของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดังกล่าว มีความสำคัญและวิธีการและเครื่องมือที่แตกต่างกันไป แต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันเพื่อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. 2547 : 37)

1.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

นักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ไม่เหมือนกัน หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้นการรู้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัว

นักเรียนจึงจำเป็นต้องเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อคัดกรองนักเรียน เป็นประโยชน์ในการส่งเสริม การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์มิใช่การใช้ความรู้สึกหรือการคาดเดากัน โดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหา นักเรียน ซึ่งจะช่วยให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียนหรือเกิดได้น้อยที่สุด ข้อมูลพื้นฐานนักเรียนที่ครูที่ปรึกษาควรมีเกี่ยวกับนักเรียนอย่างน้อย 3 ด้าน ใหญ่ๆ คือ

1. ด้านความสามารถ แยกเป็น
 - 1.1 ด้านการเรียน
 - 1.2 ด้านความสามารถอื่นๆ
2. ด้านสุขภาพ แยกเป็น
 - 2.1 ด้านร่างกาย
 - 2.2 ด้านจิตใจ-พฤติกรรม
3. ด้านครอบครัว แยกเป็น
 - 3.1 ด้านเศรษฐกิจ
 - 3.2 ด้านการคุ้มครองนักเรียน
4. ด้านอื่นๆ ที่ครูเพิ่มเติม ซึ่งมีความสำคัญหรือเกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือ

นักเรียน กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2544 : 20) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2547 ก : 37) ได้เพิ่มข้อมูลพื้นฐานนักเรียนอีก 3 ด้าน คือ ด้านสารเสพติด ด้านความปลอดภัย และด้านพฤติกรรมทางเพศส่วนวิธีการและเครื่องมือในการจัดนักเรียนเป็นรายบุคคล ครูที่ปรึกษาควรใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลนักเรียนที่ครอบคลุม ทั้งด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว ที่สำคัญ คือ

4.1 ระเบียบสะสม เป็นเครื่องมือรูปแบบในระบบเอกสารเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน โดยนักเรียนเป็นผู้กรอกข้อมูล และครูที่ปรึกษานำข้อมูลเหล่านั้นมาศึกษาพิจารณาทำความเข้าใจนักเรียนเบื้องต้นหากข้อมูลไม่เพียงพอหรือมีข้อสังเกตบางประการก็ควรหาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยวิธีการต่างๆ เช่นการสอบถามจากนักเรียนโดยตรง การสอบถามจากครูอื่นๆหรือเพื่อนๆของนักเรียน เป็นต้น รวมทั้งการใช้เครื่องมือทดสอบต่างๆ หากครูที่ปรึกษาคำเนินการได้ รูปแบบและรายละเอียด ในระเบียบสะสมของแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกันได้ขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละโรงเรียน แต่อย่างน้อยควรครอบคลุมข้อมูลด้านการเรียน ด้านสุขภาพและครอบครัว ระเบียบสะสมเป็นข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนจึงเป็นความลับและเก็บไว้อย่างดี มิให้ผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือเด็กอื่นๆมารู้กันได้หากเป็นไปได้ควรเก็บไว้ที่ครูที่ปรึกษา และผู้เก็บระเบียบสะสมให้เรียบร้อย ระเบียบสะสมควรเก็บรวบรวมข้อมูล

อย่างต่อเนื่อง อย่างน้อย 3 ปีการศึกษา หรือ 6 ปีการศึกษาและส่งต่อระเบียบสะสมไปยังครูที่ปรึกษาคนใหม่ในแต่ละตอนหรือจบ 6 ปีการศึกษาก็ได้

4.2 แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) โรงเรียนอาจนำเครื่องมืออื่นมาใช้แทนก็ได้ แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก มีได้เป็นแบบวัดหรือแบบทดสอบ แต่เป็นเครื่องมือสำหรับการคัดกรองนักเรียนด้านพฤติกรรม การปรับตัว ที่มีผลเกี่ยวข้องกับสภาพจิต ซึ่งจะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีแนวทางการพิจารณานักเรียนด้านสุขภาพจิตมากขึ้น แบบประเมินพฤติกรรมเด็กเป็นเครื่องมือที่กรมสุขภาพจิตเป็นผู้จัดทำขึ้น แบบประเมินพฤติกรรมเด็กเป็นเครื่องมือที่กรมสุขภาพจิตเป็นผู้จัดทำขึ้น โดยพัฒนาจาก The Strength and difficulties Questionnaire (SDQ) ประเทศเยอรมนี ซึ่งใช้กันโดยแพร่หลายทั้งในประเทศแถบยุโรป เพราะมีความเที่ยงตรง จำนวนข้อไม่มากนัก คณะผู้จัดทำของกรมสุขภาพจิต โดย แพทย์หญิง พรรณพิมล หล่อตระกูล เป็นหัวหน้าคณะทำการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ค่าความเที่ยงและความตรงของแบบประเมินและหาค่าเกณฑ์มาตรฐาน (Norm) ของเด็กไทยแบบประเมินพฤติกรรมเด็กมี 3 ชุด คือ

4.2.1) ชุดครูเป็นผู้ประเมินเด็ก

4.2.2) ชุดที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง เป็นผู้ประเมินเด็ก

4.2.3) ชุดที่เด็กประเมินตนเอง

ทั้ง 3 ชุดมีเนื้อหาและจำนวนข้อ 25 ข้อ เท่านั้น ทางโรงเรียนอาจเลือกให้ชุดนักเรียนประเมินตนเองชุดเดียว หรือใช้ควบคู่กับชุดที่ครูเป็นผู้ประเมินเพื่อหาความแม่นยำยิ่งขึ้น โดยระยะเวลาประเมินไม่ควรห่างจากนักเรียนเกิน 1 เดือน ซึ่งหากเป็นไปได้ควรใช้แบบประเมินทั้ง 3 ชุดพร้อมกัน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของผลที่ออกมา

4.3 วิธีการและเครื่องมืออื่นๆ ในกรณีที่ข้อมูลนักเรียนจากระเบียบสะสมและแบบประเมินพฤติกรรมเด็กไม่เพียงพอหรือเกินกรณีที่จำเป็นต้องมีข้อมูลเพิ่มเติม ครูที่ปรึกษาอาจใช้วิธีการและเครื่องมืออื่นๆเพิ่มเติม เช่น การการสังเกตพฤติกรรมอื่นๆในห้องเรียน การสัมภาษณ์ และการเยี่ยมบ้านนักเรียนเป็นต้น จะเห็นได้ว่าการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นขั้นตอนแรกที่ครูที่ปรึกษา ควรจัดทำข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนหลายๆด้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมนักเรียนให้มากที่สุดและจำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องการใช้เครื่องมือต่างๆในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมในด้านความสามารถ ด้านสุขภาพด้านครอบครัว และด้านอื่นๆเพื่อทำการคัดกรองนักเรียนในความรับผิดชอบในขั้นตอนต่อไป

1.2 การคัดกรองนักเรียน

เป็นการพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน เพื่อการจัดกลุ่มนักเรียน ซึ่งได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำผลที่ได้มาจำแนกตามเกณฑ์การคัดกรองที่ได้จัดทำขึ้น แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.2.1 กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆตามเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนแล้ว อยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ

1.2.2 กลุ่มเสี่ยง / มีปัญหา คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยง / มีปัญหาตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การช่วยเหลือ ป้องกันหรือแก้ไขปัญหามาแต่กรณี

การจัดกลุ่มนักเรียนนี้ มีประโยชน์ต่อครูที่ปรึกษาในการหาวิธีการดูแลเพื่อช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาก็ตรงกับปัญหาของนักเรียนยิ่งขึ้น และมีความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหาก็เพราะมีข้อมูลของนักเรียนในด้านต่างๆซึ่งหากครูที่ปรึกษาไม่ได้คัดกรองนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มแล้วความชัดเจนในเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาก็จะน้อยลง มีผลต่อการช่วยเหลือ ซึ่งบางกรณีจำเป็นต้องแก้ไขโดยด่วน

ผลการคัดกรองนักเรียน ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะไม่ทำให้นักเรียนรับรู้ได้ว่าตนถูกจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง / มีปัญหา ซึ่งมีความแตกต่างจากกลุ่มปกติ โดยเฉพาะนักเรียนวัยรุ่นที่มีความไวต่อการรับรู้ (Sensitive) แม้ว่านักเรียนจะรู้ว่าขณะนี้ตนมีพฤติกรรมอย่างไรหรือประสบปัญหาใดก็ตาม และเพื่อเป็นการป้องกันการล้อเลียนในหมู่เพื่อนด้วย ดังนั้นครูที่ปรึกษาต้องเก็บผลการคัดกรองนักเรียนเป็นความลับ นอกจากนี้หากครูที่ปรึกษาควรมีการประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อช่วยเหลือนักเรียน ก็ควรระมัดระวังการสื่อสารที่ทำให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึกว่าคุณครูหลานของตนถูกจัดอยู่ในกลุ่มผิดปกติ แตกต่างจากเพื่อนนักเรียนอื่นๆซึ่งอาจจะมีผลเสียต่อนักเรียนภายหลังได้

แนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อการคัดกรองนักเรียนนั้นให้อยู่ในดุลยพินิจของครูที่ปรึกษาและยึดเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนเป็นหลักด้วย ดังนั้นโรงเรียนจึงควรมีการประชุมครูเพื่อพิจารณาเกณฑ์การจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน เพื่อให้มีมาตรฐานหรือแนวทางการคัดกรองนักเรียนที่เหมือนกัน เพื่อเป็นที่ยอมรับของครูในโรงเรียน รวมทั้งให้มีการกำหนดเกณฑ์ว่าความรุนแรงหรือความถี่ของพฤติกรรมเท่าใดจึงจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง / มีปัญหา

ดังนั้นสรุปได้ว่าขั้นตอนการคัดกรองนักเรียนเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เพราะถ้าครูที่ปรึกษาคัดกรองผิดไม่อาศัยข้อมูลและเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด หรือสถานศึกษาไม่ตั้งเกณฑ์การคัดกรองให้ชัดเจน ก็จะทำให้ผลการคัดกรองนักเรียนคลาดเคลื่อน เป็นผลเสียต่อตัวนักเรียนและอาจเป็นปมด้อยในความรู้สึกของผู้เรียนได้ ขั้นตอนของการคัดกรองนักเรียนจะช่วยให้จัดกลุ่มผู้เรียนได้เป็นอย่างดี และสามารถทำการส่งเสริมหรือพัฒนาแก้ไขปัญหาก็เกิดขึ้นกับผู้เรียน ได้อย่างตรงเป้าหมาย

1.3 การส่งเสริมนักเรียน

เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูที่ปรึกษาไม่ว่าจะเป็น

นักเรียนกลุ่มปกติหรือกลุ่มเสี่ยง / มีปัญหา ให้มีคุณภาพมากขึ้น มีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้แก่นักเรียนกลุ่มปกติ กลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง / มีปัญหา และเป็นการช่วยเหลือแก่นักเรียนกลุ่มเสี่ยง / มีปัญหา กลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติและมีคุณภาพตามที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวัง

วิธีการและเครื่องมือเพื่อการส่งเสริมนักเรียน มีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินการได้ แต่มีกิจกรรมหลักที่สำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินการคือ

1. การจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom)
2. การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom meeting)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 48) ได้ให้ข้อควรตระหนักในการดำเนินกิจกรรมทั้งสองนี้ว่า

1) การจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน ครูประจำชั้นควรระมัดระวังคำพูดที่ก่อให้เกิดความรู้สึกทางลบ หรือการต่อต้านจากผู้ปกครอง เช่น การตำหนินักเรียน หรือผู้ปกครอง การแข็งข้อบพร่องของนักเรียนในที่ประชุม

2) ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา ควรใช้คำพูดที่แสดงถึงความเข้าใจในตัวนักเรียน แสดงถึงความห่วงใย ความเอาใจใส่ของครูที่มีต่อนักเรียนทุกคน

3) ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา ควรนำกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้ปกครองตระหนักในความรับผิดชอบและต้องการปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่องของนักเรียนร่วมกับสถานศึกษา

4) การจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของนักเรียน ควรเป็นกิจกรรมหลากหลายตามความสนใจของนักเรียน เช่น คนตรี กีฬา ศิลปะ เป็นต้น

จากความสำเร็จ สรุปได้ว่าวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการส่งเสริมนักเรียน ขั้นตอนของการส่งเสริมนักเรียนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การส่งเสริมนักเรียนสถานศึกษาและครูที่ปรึกษาผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบการส่งเสริมนักเรียน ควรตระหนักและให้ความสำคัญในการส่งเสริมนักเรียนทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักเรียนที่ปกติ มีความสามารถเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ ขณะเดียวกันนักเรียนในกลุ่มที่มีปัญหาและกลุ่มเสี่ยง ก็ไม่ควรละทิ้งหรือละเลยสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ผู้เรียนในกลุ่มนี้ได้มีโอกาสพัฒนาตนเองเพื่อให้เขากลับมาอยู่ในกลุ่มปกติและมีโอกาสได้ทำกิจกรรมตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียนได้อย่างหลากหลายมากขึ้น ถ้าสถานศึกษามีแนวทางในการส่งเสริมผู้เรียนได้อย่างชัดเจน ก็จะสามารพัฒนาให้นักเรียนได้อย่างมีคุณภาพ ปัญหาด้านผู้เรียนก็จะลดน้อยลงหรือหมดสิ้นไป นักเรียนก็จะมีคุณสมบัติตามที่สังคมคาดหวังเป็นกำลังอันสำคัญของชาติต่อไป

1.4 การป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน

เป็นการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรให้ความสนใจใส่ใจกับนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง / มีปัญหานั้น จำเป็นต้องดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดและหาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งการป้องกันและการแก้ไขปัญหา โดยไม่ปล่อยปะละเลย นักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม การป้องกันและการแก้ไขปัญหานักเรียนจึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนาให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

วิธีการและเครื่องมือเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนมีหลายเทคนิค วิธีการ แต่สิ่งที่ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องดำเนินการ มี 2 ประการคือ

1. การให้การปรึกษาเบื้องต้น การปรึกษาเบื้องต้นกับนักเรียนเป็นการช่วยเหลือผ่อนคลายนปัญหาให้ลดน้อยลง ทั้งในด้านความรู้สึก ความคิด และการปฏิบัติตนของนักเรียนในทางที่ไม่ถูกต้อง โดยมุ่งหวังให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามหรือพึงประสงค์ ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การปรึกษาเบื้องต้นมีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรมีความรู้และทักษะพื้นฐานดังนี้ จิตวิทยาวัยรุ่น ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ทั้งร่างกายและจิตใจ กระบวนการและทักษะการปรึกษาเบื้องต้นที่สำคัญ คือ การสร้างสัมพันธภาพ การใช้คำถาม การรับฟังปัญหาทั้งเนื้อหาและความรู้สึก แนวทางในการแก้ไขปัญหานักเรียนในแต่ละลักษณะปัญหา เช่น ด้านการเรียน สุขภาพ ครอบครัว หรือการใช้สารเสพติด การพนัน หนีเรียน เป็นต้น ซึ่งควรศึกษาค้นคว้าจากเอกสารของหน่วยงานต่างๆ แนวทางการดำเนินการครูที่ปรึกษาควรมีความพร้อมในการให้คำปรึกษาช่วยเหลือนักเรียนด้วยความรู้สึกที่ดีต่อนักเรียนตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการปรึกษา โดยมีกระบวนการในการปรึกษา คือ สร้างสัมพันธภาพ พิจารณาทำความเข้าใจปัญหา กำหนดวิธีการและการดำเนินแก้ไขปัญหา และการยุติปัญหา การที่จะเป็นผู้ให้การปรึกษาที่ดีมีคุณภาพนั้น ครูที่ปรึกษาควรรับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปรึกษาหรือวิธีการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่างๆ ซึ่งอาจรับการอบรมจากหน่วยงานภายนอก หรือโรงเรียนจัดอบรมให้ หมั่นฝึกฝนทักษะการปรึกษาและพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการ หรือความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปรึกษา การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน นอกจากจะให้การปรึกษาเบื้องต้นแล้วการจัดกิจกรรมต่างๆเพื่อการช่วยเหลือนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะทำให้การช่วยเหลือมีประสิทธิภาพ ต่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจของครูทุกคนและผู้ปกครอง แนวทางการดำเนินการครูที่ปรึกษา สามารถพิจารณากิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหานักเรียนได้หลายแนวทาง ซึ่งในที่นี้ สรุปไว้ 5 แนวทางที่จำเป็นคือ

- 2.1 การใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตร
- 2.2 การใช้กิจกรรมในห้องเรียน
- 2.3 การใช้กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน
- 2.4 การใช้กิจกรรมซ่อมเสริม
- 2.4 การใช้กิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง

สำหรับข้อ 2,3 และ 5 ครูที่ปรึกษาสามารถดำเนินการด้วยตนเอง ส่วนข้อที่ 1 และ 4 จำเป็นต้องมีการประสานงานเพื่อขอความร่วมมือจากครูอื่นๆที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสนับสนุนของผู้บริหารโรงเรียน แต่อย่างไรก็ตามการช่วยเหลือทั้ง 5 กิจกรรมดังกล่าว ครูที่ปรึกษาสามารถขอคำแนะนำความคิดเห็นจากครูอื่นๆในกิจกรรมเพื่อให้ได้ผลยิ่งขึ้น การพิจารณาเลือกใช้กิจกรรมที่ปรึกษาควรคำนึงถึงความเหมาะสม สอดคล้องกับลักษณะปัญหาพฤติกรรมลักษณะของนักเรียนแต่ละคน สภาพของชั้นเรียน / โรงเรียน / ชุมชน

ข้อที่พึงตระหนักในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ได้แก่ การรักษาความลับเรื่องราวข้อมูลของนักเรียนที่ต้องช่วยเหลือแก้ไข ไม่ควรนำไปเปิดเผย ยกเว้นเพื่อขอความร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียนกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยไม่ระบุชื่อ-สกุลจริงของนักเรียน และการเปิดเผยควรเป็นไปในลักษณะให้เกิดจินตนาการ การบันทึกการช่วยเหลือนักเรียนควรเก็บไว้ในที่ที่เหมาะสมและสะดวกในการเรียนใช้ การรายงานช่วยเหลือนักเรียน ควรรายงานในส่วนที่เปิดเผยได้ โดยให้เกียรติและคำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นสำคัญ การแก้ไขปัญหาค่าช่วยเหลือของนักเรียน ต้องพิจารณาสาเหตุของปัญหาให้ครบถ้วนและหาวิธีการช่วยเหลือที่เหมาะสมกับสาเหตุนั้นๆเพราะปัญหาไม่ได้เกิดจากสาเหตุเพียงสาเหตุเดียว แต่อาจเกิดจากหลายสาเหตุที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ปัญหาของนักเรียนที่เหมือนกันแต่ละคน ไม่จำเป็นต้องเกิดจากสาเหตุที่เหมือนกันและวิธีการช่วยเหลือที่ประสบผลสำเร็จกับนักเรียนคนหนึ่ง ก็อาจไม่เหมาะสมกับนักเรียนอีกคนหนึ่ง เนื่องจากความแตกต่างระหว่างบุคคล

ดังนั้นสรุปว่าการช่วยเหลือนักเรียนโดยเฉพาะการให้คำปรึกษาแนะนำ จึงไม่มีสูตรการช่วยเหลือที่ตายตัวเพียงแต่มีแนวกระบวนการช่วยเหลือที่ครูที่ปรึกษาแต่ละคนสามารถเรียนรู้ได้ ฝึกฝนเพื่อนำไปใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละปัญหาในนักเรียนแต่ละคน

1.6 การส่งต่อ

เป็นการดำเนินการโดยที่ครูที่ปรึกษาตามกระบวนการในข้อ 4 นั้น อาจมีบางกรณีที่ยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็วขึ้น หากปล่อยให้ปัญหานี้เป็นบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาหรือครูคนใดคนหนึ่งเท่านั้น ความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้นหรือลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่โตจนยากแก่การแก้ไข

การส่งต่อแบ่งเป็น 2 แบบคือ

1. การส่งภายใน ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูที่สามารถให้การช่วยเหลือนักเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของปัญหา เช่น ครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูประจำวิชา หรือฝ่ายปกครอง เป็นต้น

2. การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนว หรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก

สำหรับการส่งต่อภายใน หากส่งต่อไปยังครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ยากต่อการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น ปัญหาเกี่ยวกับจิตใจ ความรู้สึก ปัญหาพฤติกรรมที่ซับซ้อนหรือรุนแรง เป็นต้น ครูที่รับต่อต้องช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ และประสานการทำงานกับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อการช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพ หากเกิดกรณีที่ยากต่อการช่วยเหลืออีก ก็ต้องส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอกเช่นกัน

แนวทางในการพิจารณาในการส่งต่อโดยครูที่ปรึกษาส่งนักเรียนไปพบครูอื่นๆ เพื่อให้การช่วยเหลือต่อไปนั้น มีแนวทางการพิจารณา ในการส่งต่อสำหรับครูที่ปรึกษาดังนี้

1. นักเรียนมีพฤติกรรมคงเดิมหรือไม่ดีขึ้น หรือแย่ลง แม้ว่าครูที่ปรึกษาจะดำเนินการช่วยเหลือด้วยวิธีการใดๆ

2. นักเรียนไม่ได้ให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น นัดให้มาพบแล้วไม่มาตามนัดอยู่เสมอ ให้ทำกิจกรรมเพื่อการช่วยเหลือก็ไม่ยินดีร่วมกิจกรรมใดๆ เป็นต้น

3. ปัญหาของนักเรียนที่เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น เกี่ยวข้องกับความรู้สึก ความซับซ้อนของสภาพจิตที่จำเป็นต้องให้การช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดและได้รับการบำบัดทางจิตวิทยาควรพิจารณาส่งต่อให้ผู้มีความรู้เฉพาะด้านดำเนินการให้ความช่วยเหลือต่อไป

ความสำเร็จในการช่วยเหลือนักเรียน เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของนักเรียน ครูทุกฝ่ายและการสนับสนุนอย่างค้ำจุนของผู้ปกครอง อีกทั้งหากมีจิตแพทย์ หรือนักจิตวิทยาประจำโรงเรียนเพื่อน่วมกันดูแลช่วยเหลือนักเรียน ก็จะทำให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสมบูรณ์ มีประสิทธิภาพมากขึ้น

สายสมร ยูนิมิ (2545 : 74) ได้อธิบายตรงกันว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จคือ

1. ผู้บริหาร ผู้ช่วยทุกฝ่าย ตระหนักถึงความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและให้การสนับสนุนดำเนินหรือร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ

2. ครูทุกคนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ตระหนักถึงความสำคัญและมีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียนมีความสุขที่จะพัฒนานักเรียนทุกด้าน

3. คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคนจะต้องมีการประสานงานอย่างใกล้ชิด และมีการประชุมในแต่ละคณะอย่างสม่ำเสมอตามที่กำหนด

4. ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักสำคัญในการดำเนินงานอย่างใกล้ชิดและมีการประชุมในแต่ละคณะอย่างสม่ำเสมอตามที่กำหนด

5. การอบรมให้ความรู้และทักษะ รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูลความรู้แก่ครูที่ปรึกษา หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องที่จะเอื้อประโยชน์ต่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเรื่องทักษะการให้คำปรึกษาเบื้องต้น แนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆของนักเรียน ซึ่งโรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

ดังนั้นสรุปได้ว่า ชีวิตนักเรียนถือเป็นความรับผิดชอบของโรงเรียน ที่ไม่ใช่มีหน้าที่แค่การจัดการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ต้องรับผิดชอบทั้งชีวิตของนักเรียน รวมถึงการบริการต่างๆที่จะทำให้นักเรียนเป็นคนมีชีวิตที่สมบูรณ์ที่สุดในอนาคตต่อไป ดังนั้น การนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาใช้ในโรงเรียนครูที่ปรึกษา หรือครูประจำชั้น ผู้รับผิดชอบ หรือผู้บริหาร เป็นผู้ที่มีความสำคัญและเป็นบุคลากรหลักในการปฏิบัติงาน ไม่ว่าจะเป็นการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ ซึ่งหากดำเนินการอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ ย่อมทำให้นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือน้อยอย่างทั่วถึง และตรงตามสภาพปัญหา สัมพันธภาพระหว่างครูนักเรียนจะเป็นไปด้วยความรัก ความเข้าใจ และความอบอุ่นเป็นการสนับสนุน หรือพัฒนาให้นักเรียนมีคุณภาพ ให้เป็นทั้งคนดี คนเก่ง และมีความสุขตามเป้าหมายของหลักสูตรที่วางไว้

บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

การดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนทุกคนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในสังคม ดังนั้นการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระบบที่มีกระบวนการดำเนินงานที่ชัดเจน ประกอบด้วย การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหาและการส่งต่อนักเรียน ดังนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 13)

1. สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)

สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยงานกลางที่มีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการดำเนินงานไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติ คือสถานศึกษาสามารถดำเนินงานระบบการช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน

ดังปรากฏในตาราง 2

ตารางที่ 2 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินการ
1. กำหนดนโยบายและหน่วยงานที่รับผิดชอบใน สพฐ. ด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	1. กำหนดยุทธศาสตร์เป้าหมายและจุดเน้นด้านการช่วยเหลือนักเรียน 2. มอบหมายหน่วยงานที่รับผิดชอบใน สพฐ. อย่างชัดเจน
2. ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นเครือข่ายการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน	1. เชิญประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงสาธารณสุข สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงมหาดไทย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงกลาโหม ฯลฯ เพื่อวางแผนทางปฏิบัติร่วมกัน
3. ส่งเสริมสนับสนุนให้ สพท. เกิดการพัฒนาองค์ความรู้สู่การปฏิบัติด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	1. พัฒนาบุคลากรใน สพท. ให้มีความเข้มแข็งด้านองค์ความรู้และปฏิบัติหน้าที่ด้านการช่วยเหลือดูแลนักเรียน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน (2547 : 14-15)

2. บทบาทหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพท.)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยงานที่สนับสนุนและส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนภายในสังกัด รวมทั้งการประสาน ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานจึงมีบทบาทหน้าที่และแนวทางการดำเนินงาน ดังปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินการ
<p>1. นำนโยบายการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดทำระบบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือ และปัญหาพฤติกรรมนักเรียนของสถานศึกษา 2. จัดทำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อใช้เป็นเครื่องมือให้คำปรึกษาตามสภาพปัญหาและความต้องการของนักเรียนและบริการแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง 3. จัดให้มีแผนงาน โครงการและกิจกรรมการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับพื้นที่ 4. นิเทศ ติดตามผล รายงานความก้าวหน้าการดำเนินงาน ดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา
<p>2. ส่งเสริม สนับสนุน ให้สถานศึกษาเกิดการพัฒนาองค์ความรู้และความสามารถในการปฏิบัติด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ เทคนิคและทักษะในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้จัดทำมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา 2. สนับสนุนให้สถานศึกษา ศึกษาวิจัยและพัฒนา เกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อนำ ผลมาพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
	<ol style="list-style-type: none"> 3. จัดให้มีเครือข่ายประสานงานและแลกเปลี่ยน องค์ความรู้ด้านการช่วยเหลือนักเรียน

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินการ
3. สนับสนุน ช่วยเหลือให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ	1. ช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา อุปสรรคของสถาน ศึกษาให้ประสบความสำเร็จ 2. จัดกลุ่ม โรงเรียนเป็นเครือข่ายพัฒนาคุณภาพ ช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกันจนสามารถดำเนินการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้
4. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมมือกันดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	1. เป็นหน่วยงานกลางในการประสานการดำเนินงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น 1.1 จัดประชุมสัมมนาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ร่วมกับสถานศึกษาให้รับรู้บทบาทการปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 1.2 ร่วมเป็นคณะทำงาน คณะกรรมการดำเนินงาน 1.3 ขอรับความร่วมมือ ช่วยเหลือสนับสนุน
5. ติดตามประเมินผลและรายงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา	1. ชี้แจงทำความเข้าใจกับโรงเรียนด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้เกิดเจตคติที่ดีต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและนำไปปฏิบัติได้จริง 2. สร้างขวัญ กำลังใจ และประชาสัมพันธ์ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบอย่างต่อเนื่อง 3. ติดตาม ประเมินผลและรายงานการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 15-17)

3. บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

สถานศึกษา เป็นสถาบันที่ประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ ที่จะทำให้การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบผลสำเร็จ ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และบุคลากรอื่น ๆ ผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะที่ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้นำสูงสุดในสถานศึกษาสามารถบริหารจัดการและให้ความสำคัญในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ประสบผลสำเร็จ จึงควรมีบทบาทหน้าที่ และแนวทางดำเนินงาน ดังปรากฏในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินการ
1. บริหารจัดการให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาให้ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ	1. กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2. สร้างความตระหนักให้ครูทุกคนและบุคคลที่เกี่ยวข้องเห็นคุณค่าและความจำเป็นของระบบการดูแลนักเรียน 3. กำหนดโครงสร้างการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้เหมาะสมกับสถานศึกษา 4. แต่งตั้งคณะกรรมการให้การดำเนินงานตามความเหมาะสม 5. ประชุมคณะกรรมการและกำหนดเกณฑ์จำแนกกลุ่มนักเรียน 6. ส่งเสริมให้ครูทุกคนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้เพิ่มเติม มีทักษะเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

2. ประสานงานระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงานและบุคคลภายนอก เช่น ผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครององค์กรต่าง ๆ สาธารณสุข โรงพยาบาล สถานีตำรวจ ฯลฯ	1. เชิญร่วมเป็นคณะกรรมการและเครือข่ายในการช่วยเหลือนักเรียน 2. ประชุมปรึกษาหารือและขอความร่วมมือ
3. ดูแล กำกับ นิเทศ ติดตาม ประเมินผล สนับสนุนและให้ขวัญกำลังใจในการดำเนินงาน	1. กำหนดปฏิทินการดำเนินงาน 2. นิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล 3. ยกย่องให้รางวัล เผยแพร่ผลงานการดำเนินงานในโอกาสต่าง ๆ

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 17-18)

4. บทบาท หน้าที่ และภารกิจของครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษา

ครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษามีบทบาท หน้าที่ และภารกิจในการดูแลผู้เรียนสามารถจัดเป็นหมวดหมู่ได้ดังนี้

4.1 การดูแลทั่วไป

หากพิจารณาในรายละเอียดแล้ว จะพบว่าบทบาทและภารกิจของครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาที่ควรให้ความสนใจในใต้นั้นมีมากมายหลายประการ ดังนี้

4.1.1 ดูแลผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมหน้าเสาธงและการเดินแถวห้องเรียนและห้องประชุม

4.1.2 จัดกิจกรรมโฮมรูม

4.1.3 อบรมสั่งสอนผู้เรียนให้ประพฤติปฏิบัติดี ปฏิบัติตามระเบียบวินัย มีความ

รับผิดชอบ มีคุณธรรม จริยธรรม

4.1.4 เป็นที่ปรึกษาของผู้เรียนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

4.1.5 เป็นที่ปรึกษาคอยช่วยเหลือ แนะนำแนวทางในการเรียน การศึกษาต่อการ

ประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตนในสังคม

4.1.6 ติดตามผู้เรียนที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์

4.1.7 ติดตามประสานงานกับผู้ปกครองในการร่วมกันดูแลช่วยเหลือผู้เรียน

4.1.8 ประสานงานกับหัวหน้าระดับชั้น หัวหน้าสายชั้น ฝ่ายปกครอง ฝ่ายแนะแนว และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลแก้ไขปัญหาผู้เรียน

4.1.9 สํารวจและติดตามผู้เรียนในด้านสุขภาพอนามัยและพฤติกรรมต่างๆ

4.1.10 ศึกษาหาข้อเท็จจริงในกรณีของผู้เรียนกระทำผิด

4.1.11 ดำเนินการเกี่ยวกับเอกสาร เครื่องมือต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน
สรุปข้อมูลรายงานผลให้ผู้ปกครอง ฝ่ายบริหาร และผู้เกี่ยวข้องทราบ

4.1.12 จัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน

4.1.13 ดูแล บำรุงรักษา วัสดุครุภัณฑ์ของห้องเรียนให้อยู่ในสภาพพร้อมที่จะ
นำไปใช้

4.1.14 ทำหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

4.2 การให้คำปรึกษา

การให้คำปรึกษา หมายถึง บทบาทหน้าที่และกระบวนการหนึ่งที่ครูประจำชั้น
และครูที่ปรึกษาจะสามารถช่วยเหลือผู้เรียนให้สามารถรู้จัก เข้าใจ ยอมรับตนเองมองเห็นปัญหา
ของตนเอง สามารถตัดสินใจปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยตนเอง สามารถวางแผนการใน
อนาคตของตนเองได้อย่างเหมาะสม ประเภทของงานให้คำปรึกษา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ
การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล และการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม

ความรู้พื้นฐานสำหรับครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาในการให้คำปรึกษาครูประจำ
ชั้นและครูที่ปรึกษาจะทำหน้าที่ให้คำปรึกษาควรมีความรู้พื้นฐาน ดังต่อไปนี้

1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ เช่น มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันเป็น
สังคม มนุษย์มีความแตกต่างกันทางด้านร่างกายและจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ พฤติกรรมของ
มนุษย์ย่อมมีสาเหตุ มนุษย์ย่อมเห็นประโยชน์ส่วนตัว มนุษย์ย่อมกล่าวโทษผู้อื่น มนุษย์ชอบความ
แปลกใหม่ มนุษย์ชอบเปรียบเทียบ มนุษย์มีความคาดหวัง

2. ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์(ตามทฤษฎีของ Maslow)

ขั้นที่ 1 ความต้องการทางด้านร่างกาย

ขั้นที่ 2 ความต้องการทางด้านความมั่นคงปลอดภัย

ขั้นที่ 3 ความต้องการความรักและการมีส่วนร่วม

ขั้นที่ 4 ความต้องการเห็นคุณค่าในตนเอง

ขั้นที่ 5 ความต้องการบรรลุภาวะสัจการแห่งตน

3. พฤติกรรมของมนุษย์ พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ที่ได้รับการ
เสริมแรง แสดงออกได้ทั้งพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์

คุณสมบัติที่สำคัญของผู้ให้คำปรึกษา ในการทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาสำหรับ
ผู้เรียนนั้น ครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญดังนี้

1. มีบุคลิกภาพที่อบอุ่นและเป็นมิตร

2. มีลักษณะน่าไว้วางใจ น่าเคารพ น่าเชื่อถือและรักษาความลับได้

3. มีความสนใจให้ความช่วยเหลือผู้อื่น มีคุณธรรม เมตตาธรรมและเสียสละ
4. รู้จักพูด เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษารับทราบปัญหาที่แท้จริงและแก้ปัญหาด้วย

ตนเองได้

5. รู้จักฟังและสามารถฟังจับประเด็นได้เร็วและกระชับชัดเจนมีความอดทนต่อ

การฟัง

6. สามารถอธิบายและคลี่คลายปมประเด็นต่าง ๆ ให้ชัดเจนและเข้าใจง่าย
7. สามารถที่จะช่วยให้ผู้รับคำปรึกษารับผิดชอบต่อการตัดสินใจของตนเอง

โดยผู้ให้คำปรึกษาจะไม่ตัดสินใจแทน

8. มีสุขภาพจิตดี มีอารมณ์มั่นคง

กระบวนการให้คำปรึกษา

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างสัมพันธภาพ ผู้ให้คำปรึกษาต้องทำให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดความอบอุ่น สบายใจและไวใจ

ขั้นตอนที่ 2 สำรวจปัญหา ผู้ให้คำปรึกษาช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาได้สำรวจปัญหาต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดปัญหาด้วยตัวเอง

ขั้นตอนที่ 3 เข้าใจปัญหา สาเหตุ ความต้องการ ผู้ให้คำปรึกษาช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาเข้าใจปัญหา สาเหตุ และความต้องการของตนเอง

ขั้นตอนที่ 4 วางแผนแก้ปัญหา ผู้ให้คำปรึกษาช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาพิจารณาวิธีการแก้ปัญหาและตัดสินใจเลือกสิ่งที่จะปฏิบัติด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 5 ยุติการให้คำปรึกษา ผู้ให้คำปรึกษาอำความเข้าใจที่เกิดขึ้นระหว่างที่คำปรึกษา และช่วยให้ผู้รับคำปรึกษามีแรงจูงใจและกำลังใจจะแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง

เทคนิคบางประการที่ใช้ในการให้คำปรึกษา

1. การเริ่มต้นให้คำปรึกษา ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้รับคำปรึกษา เพื่อให้มีบรรยากาศที่ดี อบอุ่น และเกิดความเป็นกันเอง เช่น การกล่าวคำต้อนรับ เป็นต้น

2. การสร้างสายสัมพันธ์ เมื่อเริ่มต้นการสนทนาไปแล้วสิ่งที่ตามมาก็คือการสร้างสายสัมพันธ์เพราะสิ่งนี้จะช่วยให้การพูดคุยกันดำเนินไปสู่จุดหมาย

3. การตั้งคำถาม กระบวนการให้คำปรึกษานั้น ผู้ให้คำปรึกษาต้องไม่ใช้การแนะนำ แต่จะใช้การตั้งคำถาม เพื่อช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดความเข้าใจตนเองดีขึ้น

4. การแนะ ในบางกรณีผู้ให้คำปรึกษาจะพบว่า ผู้รับคำปรึกษามีความสนใจต่อปัญหาต่าง ๆ และไม่สามารถจะโต้ตอบได้จึงต้องมีการแนะนำกันบ้าง เพื่อให้เกิดความรู้สึกรู้หรือ

พอมองเห็นช่องทางที่จะแก้ปัญหา

5. การตีความหมาย การช่วยตีความหมายในสิ่งที่ผู้รับคำปรึกษากล่าวไปแล้ว เพื่อจะช่วยให้เกิดความเข้าใจแจ่มแจ้งขึ้น

6. การเรียบและการฟัง เป็นกลวิธีที่จะช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาเล่าเรื่องของตนได้ดีขึ้น การเรียบจะช่วยให้เกิดสมาธิ และรวบรวมคำพูดต่าง ๆ ได้รวดเร็วขึ้น

7. การทำให้กระจ่างแจ้ง ผู้ให้คำปรึกษากล่าวถึงสิ่งที่ผู้รับคำปรึกษาไปแล้วอีกครั้งหนึ่ง โดยไม่เปลี่ยนเนื้อหาคำพูดนั้น ๆ เลย จะทำให้ผู้รับคำปรึกษารู้สึกแจ่มแจ้งในเรื่องที่เขาอาจเข้าใจผิดอยู่ได้ และมองเห็นคำพูดของตนเองในแง่ที่เป็นกลางมากขึ้น

8. การสะท้อนความรู้สึก คือ การที่ผู้ให้คำปรึกษาตีความหมายของการพูดซึ่งแสดงความรู้สึกที่สำคัญของผู้รับคำปรึกษา แล้วเปลี่ยนคำพูดใหม่ โดยเน้นเนื้อหาสาระเดิมเพื่อจะ ทำให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดความเข้าใจความรู้สึกของตนเองอย่างลึกซึ้งและกล้าเผชิญกับความรู้สึกของตน

9. การสอบซักถาม คือ การที่ผู้ให้คำปรึกษาดังคำถามตรง ๆ เพื่อการค้นหารายละเอียดจากผู้รับคำปรึกษา

ในการให้คำปรึกษาผู้เรียน หากครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาพิจารณาแล้วเห็นว่าเรื่อง ที่ผู้มาเรียนมาขอคำปรึกษานั้นเป็นเรื่องที่มีความสลับซับซ้อน เป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อน สมควร ขอความช่วยเหลือ ต้องการส่งต่อผู้เรียนและปัญหาดังกล่าวไปยังฝ่ายแนะแนวของสถานศึกษาหรือ ผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งมีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการให้คำปรึกษาเป็นอย่างดี ก็สามารถทำได้ และถือเป็นเรื่องที่เหมาะสมอย่างยิ่ง

4.3 การจัดกิจกรรมโฮมรูม

4.3.1 ความหมายของกิจกรรมโฮมรูม

กิจกรรมโฮมรูม หมายถึง การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมผู้เรียนเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มก็ได้ มีการฝึกปฏิบัติหรือทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนในด้านต่าง ๆ เช่น การรู้จักตนเอง การรู้จักผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปรับตัวและการวางแผนชีวิต เป็นต้น

4.3.2 วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมโฮมรูม

1) เพื่อให้ครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาได้พบผู้เรียนของตนเองอย่างใกล้ชิด ใช้เวลาให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ และมีเป้าหมายนอกเหนือจากการสอนตามปกติ

2) เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ได้รับประสบการณ์เพิ่มมากขึ้นจากการเรียนปกติ

3) เพื่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างครูกับผู้เรียนและผู้เรียนกับผู้เรียน

4.3.3 แนวทางการดำเนินการ

1) สสำรวจความสนใจและความต้องการของผู้เรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม

2) พิจารณาหัวข้อให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบันหรือเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน แล้วร่วมกันอภิปรายและสรุปผล

3) สถานศึกษากำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมโฮมรูม หรือจัดทำคู่มือในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง

4) การจัดกิจกรรมโฮมรูมแต่ละครั้ง ควรมีการดำเนินการเป็นหลักฐาน

4.3.4 หัวข้อและกิจกรรมสำหรับการจัดกิจกรรมโฮมรูม

1) อบรมมารยาทและรู้จักกาลเทศะ

2) การชมเชยผู้เรียนที่ทำความดีหรือมีความสามารถพร้อมทั้งให้แสดงตน

3) การดูแลเรื่องความสะอาดของห้องเรียน

4) ให้ผู้เรียนนำข่าวสารต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ ต่างๆ ทางอินเทอร์เน็ต มาอ่านหรือเล่าให้เพื่อนฟัง

5) การฝึกลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์

6) ให้ผู้เรียนเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ประสบจากชีวิตจริงการแก้ปัญหา เฉพาะหน้า แล้วอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน

7) การประกาศ แข่งขาน และความเคลื่อนไหวของสถานศึกษา

8) การอบรมคุณธรรมจริยธรรม

9) การช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนอ่อน

10) แนะนำการเตรียมสอบ

11) ให้ผู้เรียนฝึกทักษะ

12) แนะนำในเรื่องการดำเนินชีวิต

13) ทายปัญหาวิชาการ

4.4 การประสานสัมพันธ์

4.4.1 การประสานสัมพันธ์ภายในสถานศึกษา ครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาควรทำงานร่วมกับฝ่ายต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการทำงานและเพื่อช่วยเหลือ ส่งเสริม พัฒนาผู้เรียนที่อยู่ในความดูแล ตามแนวทางนี้

1) ประสานสัมพันธ์กับฝ่ายบริหารของสถานศึกษา

2) ประสานสัมพันธ์กับงานหรือฝ่ายแนะแนว

3) ประสานสัมพันธ์กับงานอนามัยของสถานศึกษา

4) การประสานสัมพันธ์กับฝ่ายปกครอง

5) ประสานสัมพันธ์กับครูประจำวิชา

4.4.2 การประสานสัมพันธ์กับผู้ปกครอง

การดูแลเอาใจใส่ผู้เรียนมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน จากบ้านสู่สถานศึกษา และจากสถานศึกษาสู่บ้าน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาควรมีการติดต่อสัมพันธ์กับผู้ปกครองของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพื่อการแลกเปลี่ยนและรับรู้ถึงข้อมูลและความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ซึ่งมีวิธีการติดต่อได้หลายรูปแบบ เช่น โทรศัพท์ ทางจดหมาย ทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) การเยี่ยมบ้าน การประชุมผู้ปกครองหรืออีกทางหนึ่งที่นิยมใช้ในปัจจุบัน คือ การประชุมหรือติดต่อผ่านเครือข่ายตัวแทนผู้ปกครอง

4.5 การพัฒนาคุณภาพและการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

4.5.1 การพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล

ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดว่า ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาเป็นรายบุคคล โดยผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอน การประเมินผล การเรียน และกิจกรรมต่างๆ ที่สถานศึกษาจัดให้ เพื่อพัฒนาหรือร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วทำการบันทึกข้อมูลนั้น ๆ ในเอกสารรายงานผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคล สถานศึกษาทุกแห่งต้องจัดทำเอกสารดังกล่าว ซึ่งครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาควรทำความเข้าใจและร่วมมือบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมผู้เรียนที่อยู่ในความดูแลให้พัฒนา การเรียน ส่งเสริมให้เข้ารับการศึกษาและพัฒนา ร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ มีความน่าสนใจและเหมาะสมทั้งในและนอกสถานศึกษาและเมื่อมีข้อมูลต่าง ๆ ในการพัฒนาแล้ว ครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาควรมีหน้าที่บันทึกหรือร่วมบันทึกผลการประเมินผลการเรียน ผลงานหรือความสำเร็จที่ผู้เรียนภาคภูมิใจ หรือมีความดีเด่น และผลการพัฒนาใด ๆ ของผู้เรียนเป็นรายบุคคลสำหรับสื่อสารระหว่างสถานศึกษาและผู้ปกครองเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายรับทราบข้อมูลของผู้เรียนและเกิดความเข้าใจในตัวผู้เรียนร่วมกัน

4.5.2 การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้นเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ผู้เรียนทุกคนจะต้องได้รับการประเมินตามเกณฑ์ของสถานศึกษากำหนด การประเมินดังกล่าวเป็นการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนเพิ่มเติมจากคุณลักษณะที่กำหนดไว้ในสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่ม เพื่อสร้างเอกลักษณ์เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และวัฒนธรรมในหาคำรงชีวิตให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษา จะต้องมีการวัดและประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องในการประเมินในแต่ละช่วงชั้น จะต้องมีการวัดและประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเพื่อทราบความก้าวหน้าและการพัฒนาของผู้เรียนและสถานศึกษาจะได้นำไปกำหนดแผนกลยุทธ์ในการปรับปรุงพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนไว้แล้ว ดังนั้นครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาควรมีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องในการประเมิน ดังนี้

1) ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในความดูแลของตนเอง โดยการประสานความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ผู้ปกครอง เป็นต้น หรือตามวิธีการที่แต่ละสถานศึกษากำหนด แลส่งให้คณะกรรมการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา

2) รับผลการประเมินคุณภาพอันพึงประสงค์จากคณะกรรมการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา เพื่อบันทึกผลในแบบแสดงการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (ปพ.4) ระเบียบสะสม (ปพ.8) หรือเอกสารอื่นๆ ตามที่สถานศึกษากำหนด

3) แจ้งผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องทราบ เพื่อหาแนวทางพัฒนา ปรับปรุง และช่วยเหลือต่อไป

4.5.3 ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษาเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด และเป็นบุคลากรหลักในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังปรากฏในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินการ
1. รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	<ol style="list-style-type: none"> 1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนเป็นรายบุคคล จัดเตรียมเครื่องมือ เก็บข้อมูลนักเรียนรายบุคคล 2. หาข้อมูลเพิ่มเติมโดยนำเครื่องมือ ไปใช้ในการเก็บข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน 3. เก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระเบียบ 4. วิเคราะห์ข้อมูล
2. คัดกรอง จำแนกกลุ่มนักเรียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ดำเนินการคัดกรองนักเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด 2. สรุปผลการจำแนกนักเรียนเป็นกลุ่ม

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินการ
3. จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมพัฒนา	1. จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมโดย เชื่อมบ้าน จัดกิจกรรมโฮมรูม สร้างความสัมพันธ์ระหว่าง บ้านกับ โรงเรียน ประชุมผู้ปกครอง จดหมายข่าว อื่น ๆ 2. จัดกิจกรรมพัฒนาให้เหมาะสมกับกลุ่มนักเรียน
4. จัดกิจกรรมป้องกันแก้ไขช่วยเหลือ	1. ให้คำปรึกษาช่วยเหลือ 2. ให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น 3. ประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองในการ ช่วยเหลือแก้ไข
5. การส่งต่อ	1. ดำเนินการส่งต่อภายใน ไปยังบุคคลหรือฝ่าย ที่เกี่ยวข้อง
6. รายงานผล	1. รายงานผลระหว่างดำเนินการ 2. รายงานผลเมื่อสิ้นสุด

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547: 18-19)

การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทุกชั้นตอน ครูประจำชั้น/ ครูที่ปรึกษา
ควรรายงานผลการปฏิบัติงานทุกชั้นตอนการดำเนินงาน เพื่อการตรวจสอบปรับปรุงพัฒนา ดังนั้น
ครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาควรมีคุณสมบัติที่เหมาะสมที่ดี เพราะครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาคือ
ผู้สามารถให้การสนับสนุนเพิ่มเติม พัฒนาสมรรถภาพ ส่งเสริมความสำเร็จทางวิชาการ และช่วย
เพิ่มพูนทัศนคติที่ดีต่อสถาบันการศึกษาให้กับผู้เรียน เพราะครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาเป็นผู้มี
โอกาสใกล้ชิดกับผู้เรียน และมีอิทธิพลต่อความคิด ความรู้สึก และความประพฤติของผู้เรียนเป็น
อย่างมาก

จากการประมวลเอกสารและงานวิจัยพบว่า การเป็นครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาหรือครู
ที่ดีได้นั้น ควรจะมีคุณลักษณะต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 65-67)

1. ด้านบุคลิกภาพ

- 1.1. แต่งกายสะอาด สุภาพ และเหมาะสมกับกาลเทศะ
- 1.2. มีสุขภาพจิตดี ยิ้มแย้มแจ่มใส
- 1.3. พูดยากสุภาพ ใช้น้ำเสียงนุ่มนวล มีศิลปะในการพูด

- 1.4. มีลักษณะเป็นผู้นำ ประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี
- 1.5. เป็นมิตรและให้ความเป็นกันเองกับผู้เรียน
2. ด้านเจตคติ
 - 2.1. เป็นผู้ที่มีมองโลกในแง่ดีเสมอ มีความเข้าใจธรรมชาติของบุคคล
 - 2.2. ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล
 - 2.3. มีทัศนคติที่ดีต่อปัญหาต่าง ๆ เชื่อมันว่าทุกปัญหามีทางแก้ไขได้
3. ด้านมนุษยสัมพันธ์
 - 3.1. มีอัธยาศัยไมตรี และร่วมงานกับผู้อื่นได้ดี
 - 3.2. ได้เกียรติ ใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
 - 3.3. รู้จักปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ มีความสามารถในการติดต่อประสานสัมพันธ์
 - 3.4. ส่งเสริมและให้กำลังใจแก่ผู้อื่นเสมอ
4. ด้านวุฒิภาวะอารมณ์
 - 4.1. มีความสงบ มั่นคง รอบคอบ หนักแน่น ใจเย็น ควบคุมอารมณ์ได้ดี
 - 4.2. มีวิจารณญาณ ตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยเหตุผลที่ดี
 - 4.3. มีไหวพริบและไหวพริบดี
 - 4.4. มีความจริงใจ เข้าใจ และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
 - 4.5. ยินดีรับฟังปัญหา ให้คำปรึกษา และมีข้อเสนอแนะที่ดีได้
 - 4.6. เข้าใจผู้เรียนและพร้อมที่จะให้อภัยในความผิดพลาด
5. ด้านจรรยาบรรณ
 - 5.1. มีศรัทธาและมีวินัยในตนเอง
 - 5.2. รับผิดชอบในภาระและหน้าที่
 - 5.3. รักษาความลับของบุคคลอื่นได้
 - 5.4. มีความซื่อสัตย์ สุจริต ทั้งตนเองและผู้อื่น
 - 5.5. มีคุณธรรม จริยธรรมและเป็นแบบอย่างที่ดี
 - 5.6. มีความยุติธรรม
 - 5.7. มีความเพียรพยายาม อดทน และอดกลั้น
 - 5.8. มีความเสียสละ
 - 5.9. ตรงต่อเวลา
6. ส่งเสริมเอกลักษณ์ความเป็นไทย
 - 6.1. ปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม
 - 6.2. มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นหลักในการดำเนินชีวิต

- 6.3. ใช้ภาษาไทยได้ถูกต้องเหมาะสม
- 6.4. ส่งเสริม สนับสนุน และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในชีวิตประจำวัน
- 6.5. อนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 6.6. ดำรงชีวิตตามวิถีชีวิตไทย

5. บทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองและชุมชน

ผู้ปกครองและชุมชนเป็นบุคคลและกลุ่มบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนในพื้นที่มากที่สุดที่จะให้การเอาใจใส่ดูแลนักเรียน ได้อย่างดี ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง ชมรม/สมาคมผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน

ผู้ปกครองและเครือข่ายผู้ปกครองเป็นบุคคลและคณะบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียน จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังปรากฏในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้ปกครองและเครือข่ายผู้ปกครอง

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินการ
1. อบรมดูแลและเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตครอบครัว มีความรักความเข้าใจ และให้ความอบอุ่น	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดสภาพแวดล้อม ประสพการณ์ให้นักเรียน ได้สัมผัส กับตัวอย่างที่ดี 2. สนับสนุนส่งเสริมให้กำลังใจนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจและศักยภาพของตนเอง 3. ใช้หลักจิตวิทยาในการเลี้ยงดูบุตรหลาน
2. สนับสนุนให้ความร่วมมือวางแผนร่วมมือกับสถานศึกษาในการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมพัฒนาป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. เข้าร่วมประชุม วางแผน หาแนวทางการดำเนินงาน 2. ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมพัฒนาป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน
3. เป็นที่ปรึกษาหรือแนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีแก่นักเรียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ให้คำปรึกษา กำแนะนำที่ดีแก่นักเรียน 2. เสนอแนะแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีให้นักเรียน

ชุมชนเป็นสังคมที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมและพฤติกรรมของเด็ก บุคคลทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริมให้นักเรียน ได้พัฒนาตนในแนวทางที่เหมาะสม จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางการดำเนินงาน ดังปรากฏในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 บทบาทหน้าที่และแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของชุมชน

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินการ
สนับสนุนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนักเรียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดสภาพแวดล้อมของชุมชน ที่เอื้อต่อการพัฒนา 2. ช่วยสอดส่องดูแลนักเรียน 3. เป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพนักเรียน 4. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 5. ให้ข้อมูลข่าวสารพฤติกรรมของนักเรียนกับโรงเรียน 6. เข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 24)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 เพื่อประกอบการวิจัย ดังนี้

บรรหาร เอี่ยมสะอาด (2551 : 109 - 110) ได้ศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาโรงเรียนวัดทรงธรรม โดยวัดอุปประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ ในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาในโรงเรียนวัดทรงธรรม ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจความคิดเห็น จากครูที่ปรึกษาในโรงเรียน โดยใช้

แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากครูที่ปรึกษา จำนวน 100 คน ที่ปฏิบัติงานในปีการศึกษา 2549 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาวินิจฉัยพบว่า สภาพปัจจุบันในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยรายด้านของการให้บริหารจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านงานส่งเสริมนักเรียน ด้านการห้องกันและแก้ไขปัญหาด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งต่อ และด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลตามลำดับ ปัญหาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาในภาพรวม จัดอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยของปัญหารายด้านจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และด้านการส่งต่อ และความต้องการในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาจัดอยู่ในระดับมาก โดยเรียงความต้องการจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา และด้านการส่งต่อตามลำดับ

เพ็ญศรี นิตยา (2551 : 100) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงาน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงาน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้างานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 2) เพื่อเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้างานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่และขนาดโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหาร จำนวน 61 คน และครูผู้สอน 277 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามเพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ใช้สถิติ (T-test) ผลการวิจัย พบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้างานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงาน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งรายด้านและรายข้อ 2) ผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้างานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงาน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งรายด้านและรายข้อไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พรเทพ ศรีจักร (2551 : 62 - 63) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครเชียงราย และ (2) ข้อจำกัดการ

มีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครเชียงราย ซึ่งศึกษาจากเอกสารและใช้แบบสอบถามกับผู้นำชุมชนจำนวน 50 คน ผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 300 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 36 คน และกลุ่มพนักงานครูปฏิบัติการสอนของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงรายจำนวน 145 คน รวมทั้งหมด จำนวน 531 คน ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครเชียงราย จำแนกได้ดังนี้ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลชุมชนมีระดับการมีส่วนร่วมมาก (ค่าเฉลี่ย 3.84) ด้านการคัดกรองนักเรียนชุมชน มีระดับการมีส่วนร่วมมาก (ค่าเฉลี่ย 3.64) ด้านการส่งเสริม นักเรียนชุมชนมีระดับการมีส่วนร่วมมาก (ค่าเฉลี่ย 3.55) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาชุมชนมีระดับการมีส่วนร่วมมาก (ค่าเฉลี่ย 3.68) ด้านการส่งต่อชุมชนมีระดับการมีส่วนร่วมน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.97) สำหรับข้อจำกัดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครเชียงราย พบว่าการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มักจะได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกับความจริง ด้านการคัดกรองนักเรียน พบว่าชุมชนยังขาดการดูแลเอาใจใส่ ซึ่งกันและกัน ด้านการส่งเสริมนักเรียนพบว่านักเรียนไม่ยอมรับเกิดการต่อต้านในสิ่งที่ผู้ใหญ่ให้ ข้อเสนอแนะ ประกอบกับขาดงบประมาณ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ผู้ปกครองนักเรียนไม่ให้ความร่วมมือคิดว่าบุตรหลานของตนไม่มีปัญหาด้านการส่งต่อมีข้อจำกัด คือ ในกรณีที่พบนักเรียนที่มีปัญหาควรส่งต่อ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ปกครองนักเรียน ซึ่งผู้ปกครองนักเรียนบางรายไม่เข้าใจกระบวนการทำให้ไม่ยินยอมส่งต่อ รวมทั้งการขาดการประสานงานและไม่มี การดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ผลการศึกษาครั้งนี้เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้คือ กลุ่มประชากรในการศึกษามีระดับและข้อจำกัดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร

จรินทร์ มณีนุ่ม (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปรับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เหมาะสมกับโรงเรียนขนาดเล็กกรณีศึกษา : โรงเรียนวัดท่าใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เหมาะสมกับโรงเรียนขนาดเล็ก กรณีศึกษา : โรงเรียนวัดท่าใหม่ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยประกอบด้วย กรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร โรงเรียน ครูและผู้ปกครอง รวมทั้งสิ้น 8 คน การวิจัยมี 4 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ 2) วางแผนการปรับระบบ 3) ทดลองปฏิบัติ และ 4) ประเมินผล เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม การระดมสมอง และการสัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนขนาดเล็กมี การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ยังไม่เป็นระบบ เนื่องจากครูมีภาระงานมาก และมีความคิดเห็นว่าการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนค่อนข้างยุ่งยาก มีวิธีดำเนินงาน

เอกสาร แบบฟอร์ม เครื่องมือมากและมีบางอย่างไม่เหมาะสมกับการนำมาใช้ในโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงร่วมกันปรับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เหมาะสมกับโรงเรียนขนาดเล็กโดยดำเนินการดังนี้ 1) แต่งตั้งคณะกรรมการดูแลช่วยเหลือนักเรียน พร้อมกับปรับ โครงสร้างและ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ 2) ปรับปรุงวิธีดำเนินการ เอกสาร แบบฟอร์ม เครื่องมือ การ ดำเนินงานตามองค์ประกอบทั้ง 5 ประการของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และ 3) ปรับลด ขั้นตอนในการประเมิน ผู้ทำหน้าที่ประเมิน และระยะเวลาในการประเมิน ผู้บริหารมีบทบาทในการ นำข้อมูลที่ได้รับจากการรายงานมาวางแผนปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผลของการนำแนวทางการปรับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่เหมาะสม กับโรงเรียนขนาดเล็กไปทดลองปฏิบัติพบว่า ครูที่ปรึกษาสามารถดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินงานเป็นไปตามระบบ สะดวก รวดเร็วขึ้น ผู้บริหารและครูมี ความพึงพอใจต่อการปรับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เหมาะสมกับ โรงเรียนขนาดเล็ก

สุรัชต์ ชาตะรักษ์ (2550 : 132 - 133) การดำเนินงานตามมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการดำเนินการดำเนินงาน ผลการดำเนินงานและเปรียบเทียบการดำเนินงานตามมาตรฐานระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต 3 ทั้ง โดยรวม และรายด้าน ตามสถานภาพและประเภทของ โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในกรวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต 3 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 328 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 36 คน ครูผู้สอน จำนวน 292 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตาราง Krejcie and Morgan กลุ่มตัวอย่างได้มา โดย การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Tandom Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Tating Scales) มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.962 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติ t-test และ F - test ผลการวิจัยพบว่า 1). ระดับการดำเนินงาน และผลการดำเนินงาน ตามมาตรฐานระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต 3 โดยรวมและ รายด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยมาลงปหาน้อย คือมาตรฐานด้านปัจจัยมาตรฐานด้าน กระบวนการ และมาตรฐานด้านผลผลิต 2) เปรียบเทียบการดำเนินงานตามมาตรฐานระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต 3 ครอบคลุมคิด เห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ทั้ง โดยรวม และรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกัน 3) เปรียบเทียบการดำเนินงานตามมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต 3 ตาม ประเภทของโรงเรียนทั้ง โดยรวม และรายด้าน

พบว่า ไม่แตกต่างกัน

สมศักดิ์ วรรณศิริ (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบระดับ การดำเนินงานตามระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มหาสารคามเขต 1 จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งโดยรวมและรายด้าน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน (ที่มาจาก คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน) ปีการศึกษา 2549 จำนวน 26 โรงเรียน จากโรงเรียนที่เปิด สอนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 จำนวน 339 คน ได้มา โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามแบบมาตราส่วน ประมาณค่าของ ลิกิธ (Rating Scale) จำนวน 50 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .92 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อหาร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ f-test (One-way ANOVA) ผลการวิจัย พบว่า 1) การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนที่เปิดสอนในระดับช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับ ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการป้องกัน และแก้ไขปัญหา ด้านการส่งเสริมนักเรียน และด้านการส่งต่อ 2) ผลการ เปรียบเทียบระดับ ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่เปิด สอนในระดับช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 จำแนกตาม สถานภาพ พบว่า โดยรวม ผู้บริหารโรงเรียนกับครูผู้สอนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน แต่ ครูผู้สอน กับผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน และผู้บริหาร โรงเรียนกับผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน มีความ คิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการ รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยผู้บริหาร โรงเรียนกับผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน มีความคิดเห็น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านการคัดกรองนักเรียน โดยผู้บริหาร โรงเรียนกับครูผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียนกับผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน มีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน แต่ครูผู้สอน กับผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้าน อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ขมาภรณ์ สายวงศ์ปัญญา (2548 : 68 - 69) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ลำปางเขต 1 ผู้การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงาน ปัญหาและแนวทางใน

การพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามกระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ขั้นตอน คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียนการป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปางเขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างานปกครอง หัวหน้างานแนะแนว แต่ละครูประจำชั้น ที่จัดการศึกษาในช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ในปีการศึกษา 2547 จำนวน 16 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 507 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ประมาณค่าและแบบสอบถามปลายเปิด สถิติที่ใช้คือค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความถี่ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการดำเนินการการประเมินตนเองด้านความสามารถในการดำเนินการ และความคิดเห็นที่มีต่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับมาก ปัญหาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการบริหาร ผู้บริหารควรบริหารระบบงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยตนเอง ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ครูประจำชั้นควรไปเยี่ยมบ้านนักเรียนให้ครบทุกคน ด้านการคัดกรองนักเรียน ระบบการคัดกรองนักเรียนสามารถแก้ไขนักเรียนได้ตรงกับปัญหา ด้านการส่งเสริมนักเรียน โรงเรียนควรมีระบบการส่งเสริมนักเรียนอย่างชัดเจน มีแผนงาน โครงการ กิจกรรม และงบประมาณรองรับ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา โรงเรียนควรมีระบบการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนอย่างเป็นรูปธรรมมีแผนงาน โครงการกิจกรรม และงบประมาณรองรับ ด้านการส่งต่อเห็นว่าโรงเรียนควรมีระบบการส่งต่อนักเรียนทั้งภายในภายนอกอย่างชัดเจน ส่วนในด้านการดำเนินการอื่น ๆ พบว่า โรงเรียนควรมีการประสานสัมพันธ์กับผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ภักธีรียา คังก้อง (2547 : 81 - 82) ได้ศึกษาผลสำเร็จการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสภวิทยาเขตเวียงโกศัย 1 จังหวัดแพร่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทของโรงเรียน กระบวนการดำเนินงานและเปรียบเทียบผลสำเร็จของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสภวิทยาเขตเวียงโกศัย 1 จังหวัดแพร่ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร ครูที่ปรึกษา และนักเรียน ปีการศึกษา 2546 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบสำรวจ และแบบสอบถาม ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ

คู่ ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe) ผลการวิจัยพบว่า บริบทในโรงเรียนขนาดใหญ่มีความพร้อมด้านบุคลากรและสภาพแวดล้อมในชุมชนมากกว่า โรงเรียนขนาดกลาง และขนาดเล็ก กระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการเตรียมการและวางแผนการดำเนินงาน การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน การจัดงบประมาณการดำเนินงาน การจัดทำโครงการ แผนปฏิบัติงาน ปฏิทินการปฏิบัติงาน การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่น การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน คือ มีการดำเนินงานการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล จัดทำเกณฑ์การคัด

กรองนักเรียน จัดกิจกรรมให้นักเรียนและผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมจัดกิจกรรมในและนอกห้องเรียน ส่งต่อภายในนักเรียนที่มีปัญหาต่อการดูแลช่วยเหลือ นอกจากนี้ยังพบว่า มีการดำเนินงาน การกำกับ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงาน โดยคณะกรรมการประสานงาน รายงานผลการดำเนินงานต่อผู้บริหาร โรงเรียน ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ การขาดงบประมาณและยานพาหนะในการเยี่ยมบ้านนักเรียน ผลการ เปรียบเทียบผลสำเร็จของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสหวิทยาเขตเวียงโกศัย 1 จังหวัดแพร่ 1) ผลสำเร็จของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียน เป็นรายบุคคล พบว่า ไม่แตกต่างกัน 2) ผลสำเร็จของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนด้านการส่งเสริมนักเรียน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ พบว่า แตกต่างกันเฉพาะ โรงเรียนขนาดใหญ่ และขนาดเล็ก 3) ผลสำเร็จของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนักเรียนด้านการป้องกันและแก้ไข ปัญหา พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่พบว่า แตกต่างกันเฉพาะ โรงเรียนขนาดใหญ่ และขนาดเล็ก 4) ผลสำเร็จของการดำเนินงานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนด้านการส่งต่อนักเรียน พบว่า ไม่แตกต่างกัน

นันทพงศ์ พดุงษชาติรัตน (2546 : 71 - 72) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียน เกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับ มัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร 3) เปรียบเทียบการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ครู 370 คน นักเรียน 384 คน รวม 754 คน ในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ที่มี ความเที่ยง เท่ากับ .95 สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการ วิเคราะห์ความแปรปรวนผลการวิจัยพบว่า 1) การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อ พิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่าด้านการส่งเสริมนักเรียนและด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลอยู่ใน ระดับมาก ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อนักเรียนและด้านการคัดกรอง นักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง 2) ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานตาม ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3) การดำเนินงานตาม

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน

ไมเคิล เจ.โรซาติ (Rosati.2000 อ้างถึงใน หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. 2543 : 28) ได้วิจัยเรื่อง การป้องกันยาเสพติดที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียน ตามโครงการโรงเรียนปลอดยาเสพติด ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยคุ้มกันด้านโรงเรียน เช่น ครูเอาใจใส่นักเรียน คอยให้การสนับสนุนนักเรียน โรงเรียนมีมาตรฐานความประพฤติที่ชัดเจน เปิดโอกาสให้เยาวชนเข้าร่วมโครงการป้องกันยาเสพติด โรงเรียนมีบรรยากาศที่ดี มีระบบดูแลช่วยเหลือช่วยเหลือนักเรียนที่ดี จะช่วยให้นักเรียนปลอดยาเสพติดได้

เคิซ Keith (1992 : 93) ได้ทำการวิจัยผลของความร่วมมือของผู้ปกครองในด้าน การศึกษาของนักเรียนเม็กซิกันอเมริกัน ระดับ 8 ซึ่งมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างไร ผลการวิจัยพบว่า เด็กเม็กซิกันอเมริกัน มักค่อยโอกาสในการเรียนเมื่อเทียบกับนักเรียนส่วนใหญ่ในอเมริกัน เสี่ยงต่อการเรียนไม่จบ ไม่ค่อยแสดงให้เห็นศักยภาพในด้านการเรียนเหมือนเด็กนักเรียนที่มี พื้นฐานทางเชื้อชาติอื่น ๆ ไม่ว่าพ่อแม่เด็กเหล่านั้นได้เข้าไปอยู่อาศัยในสหรัฐหลายชั่วอายุคนแล้วก็ตาม ปัจจุบันสังคมนี้ผู้ปกครองและสื่อมวลชนต่างก็เชื่อว่า ถ้าใช้กลไกเสริมเติมเข้าไป เด็ก ๆ เม็กซิกันอเมริกันน่าจะมีผลการเรียนดีขึ้น หากผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของลูกของเขาอย่างแท้จริง เชื่อว่าผลการเรียนของเขาจะดีขึ้นทั้งในภาพรวมและรายด้าน

ไฮจิจิน Higgins (1992 : 7057 - A) ได้ศึกษาทัศนคติของผู้บริหารที่มีต่อโครงการแนะแนวของโรงเรียน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐโอไฮโอ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามทำการสำรวจการรับรู้ของผู้บริหารที่มีต่อโครงการแนะแนวในโรงเรียนของตน ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารส่วนมากรับรู้ที่ 1) ครูแนะแนวของโรงเรียนกำลังให้บริการแก่นักเรียน 2) ผู้บริหารส่วนมากรู้สึกว่าคุณให้คำปรึกษาควรมีเวลา 36 - 56 % ของเวลาทำงานให้คำปรึกษานักเรียนเป็นรายบุคคล 3) ผู้บริหารให้ความเห็นว่า อัตราส่วนระหว่างผู้ให้คำปรึกษากับนักเรียนควรจะเป็นผู้ให้คำปรึกษา 1 คน ต่อนักเรียน 320 คน และ 4) ผู้บริหารเห็นว่า การปรับปรุงโครงการแนะแนวให้ดีขึ้น คือ การเพิ่มจำนวนผู้ให้คำปรึกษา จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระบบที่มีประโยชน์ต่อนักเรียน คือ นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหาทำให้เกิดสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดี และอบอุ่น นักเรียนรู้จักตนเองและควบคุมตนเองได้ และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข นอกจากนี้ยังพบว่าสิ่งสำคัญมีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือผู้บริหาร และครู และบุคลากรทุกฝ่ายจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และให้การสนับสนุนการดำเนินงาน หรือร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ และผลการศึกษาพบว่าสถานศึกษาส่วนมากมีการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับมาก

กรอบแนวคิดในการวิจัย

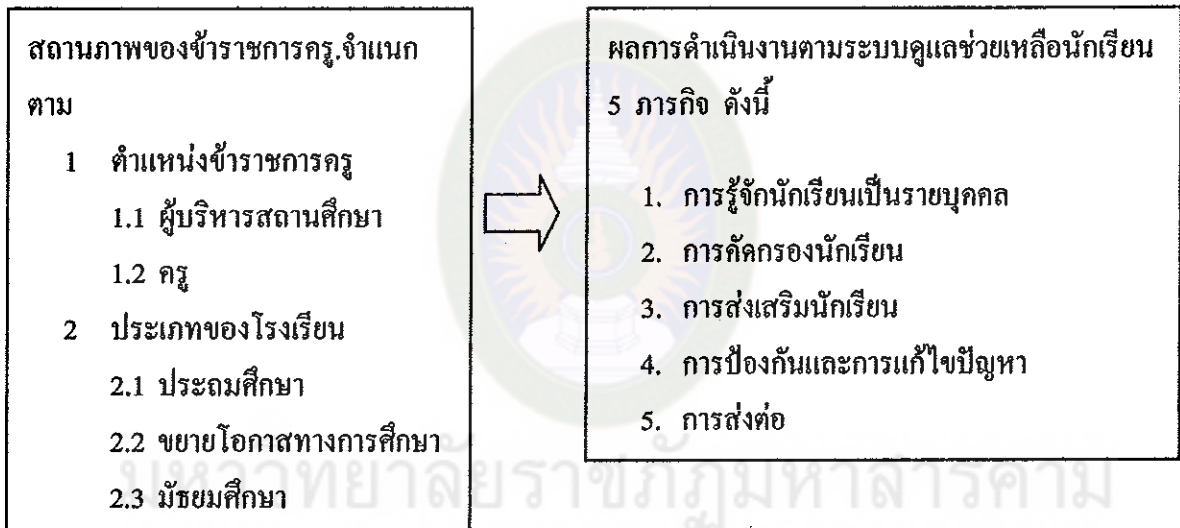
ในการวิจัยเรื่อง ผลการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 35 – 36)

ตัวแปรอิสระ

(Independent Variables)

ตัวแปรตาม

(Dependent Variable)

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย